

Або вони, або ми

“Найбільший цивілізаційний проект” повоєнного періоду, себто ЄВРО-2012, відбувся. Чи не є характерною деталлю те, що про ЄВРО пишуть та говорять так, нібито ми провели його самі?

Поляки та українці під час ЄВРО були поряд. Було так, наче поряд відбувалися два паралельні турніри.

Чи ЄВРО-2012 і справді могло щось змінити у відносинах з Україною?

Це великий проект, початки якого сягають ще часів прем'єрства Марка Бельки. Він виразно мав політичний вимір. Я пригадую оголошення результатів конкурсу, котре відбулося у Кардіффі у Уельсі. Потім тривала довга багатогодинна зустріч Леха Качинського із Віктором Ющенком. Пригадую, як ми тоді про це думали. Це мало стати початком великої спільноти, що ЄВРО може відбуватися водночас зі зустрічами молодіжних збірних, йшлося про мільйони, які планувалося витратити на спільну промоцію, на заходи у сфері культури. Ми хотіли максимально використати чемпіонат для будівництва спільної дорожньої та залізничної інфраструктури, але водночас і для розбудови контактів у сфері культури. Мета була зрозумілою, – завдяки ЄВРО склеїти в тривкий союз Україну та Польщу, і так втягнути Україну до Європи. Небагато із цього вийшло.

Навіть навпаки, багато політиків свідомо розпалювали щось на зразок перегонів чи внутрішнього суперництва: а

нумо, визначмо, хто меткіший у підготовці чемпіонату? Ми посилали сигнали, що самі можемо цей чемпіонат провести й не будемо мати нічого проти того, щоб відібрати право на організацію цього заходу в українців, бо вони цивілізаційно відстали й все попсують.

Помилкою було те, що ЄВРО не використали для політичної інтеграції. Усі знали про пов'язані з ним шанси, ніхто не заперечував проти такого плану, котрий виник у той час, коли за проведення ЄВРО ще відповідала Ельжбета Якуб'як. Офіційно існував надпартійний консенсус у цій справі. Через чемпіонат та футбол Україну можна було ефективно наблизити до Європи, ефективніше, ніж через переговори й угоди про асоціацію. Це втрата, котрої ми вже не поправимо, як держава ми не були достатньо зрілими для таких дій.

Але, може, ми отримали якусь вигоду?

Проблема у тому, що ми змарнували момент на інтеграцію з українцями, який на євросоюзівському жаргоні називають *people to people*. Все залишилося як було. Ми замало знаємо один про одного, ми все ще перебуваємо надто далеко один від одного. Поляки не знають українських прізвищ, не знають, хто там є політиком, хто зіркою шоу-бізнесу, не знають представників української культури. І навпаки, картина така сама. Кордон, котрий відділяє Україну від Польщі та поділяє Галичину, є диявольськи міцним кордоном. Якщо ми хочемо реально думати про те, щоб Україну наблизити до Заходу, потрібно зруйнувати цей кордон. Я поїхав перевірити, чи щось змінилося на митному пості в Медиці. Нічого не змінилося. Маю на увазі насамперед атмосферу, котра там панує. Похмурий настрій, черги, приниження, котре там очікує людей. А колись так було під консульствами. Звичайно ж, консули стараються, але кордонів Європейського Союзу ми не змінимо. Візи – це варварство й польські політики не повинні на це погоджуватися, бо візовий рух просто б'є по польських інтересах. Ми тим самим погоджуємося зі ситуацією, що Польща суспільно ізольована від України.

Є щось символічного в тому, що після ЄВРО-2012 у нас залишилася автострада, котра поєднує Берлін із Варшавою, а траса А-4, що має поєднати нас із Україною, усе ще “у планах”.

Добре, що збудовано летовища та стадіони, а також цю дорогу до Берліна. Шкода, що не появилася дорога до Львова, а туди їздять багато туристів із Польщі. Це виглядає так, наче б то нам як державі на цьому не залежало.

Чи не допущено помилки ще на етапі вибору міст, які мали прийняти матчі чемпіонату, коли визначено Гданськ та Познань? У цей спосіб кошти на інвестиції були розділені на непов’язані між собою речі. А якби вибрали Хожув та Краків, обидві країни легше було б зв’язати між собою.

Ці питання не мала вирішувати УЄФА. Якщо ми вже витратили на ЄВРО, згідно із різними підрахунками, майже 90 мільярдів злотих, то наслідки цього мали бути значно відчутнішими й очевиднішими.

Занедбання стосуються не тільки інфраструктури, але також і громадської дипломатії, встановлення спільних інституцій. З’явився Центр польсько-російського діалогу та порозуміння, але немає аналогічного органу, котрий би займався діалогом із Україною. Ми не співпрацюємо із українською елітою, немає польської політичної фундації, котра б діяла в Україні подібно до тих, котрі Німеччина має в Польщі. Погляньмо на роботу, котру в нашій країні багато років виконує Фонд Аденауера, на його конкретні результати в польсько-німецьких відносинах.

Тут ми говоримо про помилку нашої східної політики чи про інституційну слабкість Польської держави, котра виявляє свою незарадність також у багатьох інших царинах, і занедбання українського напрямку не є якимось особливим винятком.

Протягом останніх двадцяти років німці подбали, щоб ліквідувати бар’єри між собою та Польщею. Для того, щоб створити умови для вільного руху ідей, для того, щоб спільно приваблювати людей, ми повинні були зробити це саме й щодо України. Це був наш обов’язок. Потрібно відкрити кордони, інвестувати у проекти сфери ЗМІ. Ми не говоримо зараз про гроші, котрі лежать поза

сферою доступності для Польщі. Наприклад, йдеться про створення інституції, котра б підтримувала українських істориків так, щоб вони досліджували спільно зі своїми польськими колегами складні питання. Ці речі не настільки важкі, що Польща не змогла б їх зробити, навіть, зважаючи на певну слабкість держави. Потрібно тільки хотіти та розуміти.

Під час ЄВРО також не виявили себе найкраще й позаурядові організації. Не з'явилося жодної ідеї, котра б могла допомогти перетворити ці “п'ять хвилин” на щось триваліше. Нічого в культурі, у туризмі – нічого, навіть футбольні федерації Польщі та України працювали якимось паралельно.

Наші позаурядові організації в переважній більшості залежні від грантів, котрі виділяє влада. Партії не провадять власної політики через позаурядові організації, хоча б могли це робити. Такими чином, оскільки не було замовлення, позаурядові осередки прогавили момент.

На додаток якраз перед ЄВРО на лінії уряд–опозиція розгорівся конфлікт навколо питання чи потрібно бойкотувати цю імпрезу, чи ні.

Спочатку “Громадянська Платформа” дотримувалася поглядів, що були близькими до позиції німецьких хадеків. Яцек Сариуш-Вольський, а також Яцек Протасевич зайняли досить рішучу позицію у справі бойкотування чемпіонату. Парадоксально, але ситуацію певною мірою порятував на початку травня Ярослав Качинський. Він почав критикувати уряд за контакти з Януковичем і спричинив, як належало сподіватися, прямо протилежну реакцію урядового кабінету, котрий виразно відмежувався від лінії, спрямованої на бойкот. Я був здивований позицією лідера “Закону і Справедливості”, котрий підтвердив її тоді в одному з інтерв'ю. Я зрозумів це, як коригування української політики з уваги на Януковича. Це мало-ефективне. Потрібно налаштуватися на те, що влада Януковича не покращить демократичних умов в Україні, але не можна вести до розриву відносин. Потрібно грати доти, доки існуватимуть можливості це робити, так я зрозумів суть позиції Ярослава Качинського.

У цій ситуації свою карту розіграв Броніслав Коморовський. Чи справді “Громадянська Платформа” змінила думку під впливом його аргументів?

Мені здається, що від самого початку Броніслав Коморовський не поділяв у цьому питанні лінії німецьких хадеків, а також і позиції багатьох авторитетних політиків Заходу, як наприклад, Вільфреда Мартенса, лідера Європейської народної партії. Не таємниця, що у травні 2012 року польський президент провів закриту нараду. Не можу про неї багато сказати, але відомо, що там був проголошений своєрідний новий реалізм у політиці щодо України. Висловлювання президента були дуже рішучими і свідчили про розуміння державних інтересів у контексті української політики. Це було близьким до того, що ми чули від його попередника. Стало зрозуміло, що Польща підтримає поєднавчу місію Александра Кваснєвського в Україні, який діятиме від імені Європейського Парламенту. Раніше про це не йшлося. Це було вчинено тоді, коли стало очевидним, що ситуація в Україні швидше за усе не поліпшуватиметься.

Але це все-таки лише тактичні дії, реакція на розгортання події за відсутності стратегії.

Бо бракує тяглості. Так, ніби ми знову і знову починали спочатку. Перший приклад, це чергова річниця подій на Волині. Я ладен закластися, що мало хто пам’ятає лист Івана Павла II, виданий із нагоди подій на Волині, чи спільний виступ кардиналів Глемпа та Гузара 2005 року. Стратегія повинна спиратися на доробок останніх двох десятиліть. Потрібно будувати відносини на тих фактах, подивитися на ситуацію у християнській перспективі. Перше завдання – показати шанс для тих, хто вже не пам’ятає комунізму. Молоде покоління українців не може чекати в передсінку Європи. Спільна освіта, навчання, поїздки до Польщі – це інвестиції, котрі мусять дати дивіденди. Через занедбання цих питань, в історичній перспективі ми можемо заплатити неймовірно високу ціну. Пасивність Польщі на Сході означатиме в певному сенсі наше “так” на відновлення СРСР.